

Starogreckie elementy leksykalne w języku rumuńskim

Ancient Greek lexical elements in the Romanian language

Abstract: The article deals with the analysis of the oldest Greek lexical elements in the Romanian language, more precisely Greek borrowings in Balkan Latin, which has continuations in the Romanian language. Greek borrowings in Balkan Latin should be treated as a different group, as they do not have continuation in other Romance languages. The analysis has focused on words classified by the Romanian researcher H. Mihăescu as oral borrowings from Ancient Greek into Balkan Latin. The article uses the historical-comparative method. The analysis is not limited to the Romanian language only as other Balkan-Romanian languages, as well as regional variants of Italian, are equally important in the study. The presented analysis indicates that Greek elements are deeply rooted not only in the Romanian language but also throughout the whole linguistic area where Balkan Latin was used.

Key words: Romanian, Ancient Greek, Balkan Latin, borrowings

Abstrakt: Artykuł dotyczy analizy najstarszych greckich elementów leksykalnych w języku rumuńskim, a dokładniej zapożyczeń greckich w łacinie bałkańskiej, które pozostawiły kontynuanty w języku rumuńskim. Zapozyczenia greckie do łaciny bałkańskiej stanowią odrębną grupę leksemów, ponieważ nie są kontynuowane w pozostałych językach romańskich. Analizie zostały poddane wyrazy zakwalifikowane przez rumuńskiego badacza Haralambie Mihăescu za zapożyczenia ustne z języka starogreckiego do łaciny. W artykule wykorzystano metodę historyczno-porównawczą. Analiza nie ogranicza się tylko do języka rumuńskiego, równie ważne w badaniu były bowiem pozostałe języki bałkanoromańskie, a także warianty regionalne języka włoskiego. Przedstawiona analiza wskazuje na to, że elementy greckie są mocno zakorzenione nie tylko w języku rumuńskim, lecz także w mowie osób zamieszkujących obszar językowy, gdzie używano łaciny bałkańskiej.

Słowa kluczowe: język rumuński, język grecki, łacina bałkańska, zapożyczenia

Język rumuński charakteryzuje się bogactwem leksemów obcego pochodzenia. Wśród zapożyczonych elementów leksykalnych wyróżnia się w nim słowiańskie, węgierskie, tureckie, greckie, włoskie, niemieckie czy angielskie. Statystyki dotyczące analizy ilościowej wyrazów zapożyczonych w języku rumuńskim mogą sugerować, że język grecki nie wywarł dużego wpływu na język rumuński. Według obliczeń Kima Schultego leksemu greckie stanowią zaledwie 1,9% słownictwa rumuńskiego, a np. wyrazy pochodzenia słowiańskiego –

aż 8,4% (Schulte, 2009, s. 239). Tym niemniej, zapożyczenia greckie są grupą zróżnicowaną i niejednorodną. Język grecki wpływał na język rumuński najdłużej spośród pozostałych wymienionych języków, o czym świadczą widoczne w języku rumuńskim pożyczki leksykalne z języka starogreckiego, z greki bizantyńskiej i z języka nowogreckiego.

Pod względem chronologicznym badacze dzielą pożyczki greckie w języku rumuńskim na następujące grupy:

- starogreckie;
- średniogreckie;
- nowogreckie.

Wyróżnienie elementów starogreckich jako pożyczek w języku rumuńskim może wydawać się kontrowersyjne, ponieważ z pewnością nie istniał kontakt językowy starogrecko-rumuński ze względu na fakt, że pierwsze poświadczenia języka rumuńskiego przypadają na XVI w. Za starogreckie pożyczki w języku rumuńskim uważane są wyrazy, które z języka starogreckiego przeszły tylko do łaciny bałkańskiej i mają kontynuanty w języku rumuńskim (Mihăescu, 1966, s. 45). Leksemy pochodzenia greckiego w łacinie, które rozwinęły się w większości języków romańskich (lub nawet we wszystkich), uważa się za kontynuanty łacińskie i nazywa się również wyrazami panromańskimi. Za przykład takich leksemów mogą posłużyć *inger* ‘anioł’ czy *braț* ‘ramię’ – mają one kontynuanty w pozostałych językach romańskich, np. wł. *angelo* ‘ts.’, *braccio* ‘ts.’. Greckie zapożyczenia leksykalne, podobnie jak zapożyczenia innego pochodzenia, zwykło się dzielić także na pośrednie i bezpośrednie. Te ostatnie są wynikiem kontaktów językowych bezpośrednich między dwoma językami, np. ngr. *αερίζω* ‘wietrzyć’ → rum. *a aerisi* ‘ts.’. Za pożyczki pośrednie uznaje się natomiast takie, które do języka dawcy (w tym przypadku do języka rumuńskiego) trafiły poprzez pośrednictwo innego języka, np. sgr. *ὄπιον* ‘opium’ → arab. *afyūn* ‘ts.’ → turc. *afyon* ‘ts.’ → ngr. *αφιόνι* n. ‘ts.’ → rum.; arm. *afioni* ‘ts.’.

Elementy starogreckie w języku rumuńskim można podzielić na trzy typy:

- zapożyczenia z greki do łaciny¹, np. sgr. *ἄγγελος* ‘poślaniec’, w tekstach chrześcijańskich ‘anioł’ → łac. *angelus* ‘anioł’ > rum. *inger* ‘ts.’;
- zapożyczenia z greki do łaciny bałkańskiej², np. sgr. *φρίκη* ‘drzenie ze strachu’ → łac. bałk. **frica* ‘strach’ > rum. *frică* ‘ts.’;
- neologizmy³, np. rum. *ighemon* ‘dostojnik kościelny’ zastąpione słowem *hegemon* ‘hegemon’ utworzonym na bazie sgr. *ἡγεμών* ‘przewodnik, dowódca, monarcha’.

Przedmiotem mojej analizy są zapożyczenia greckie, które do łaciny bałkańskiej dotarły prawdopodobnie drogą ustną i mają kontynuanty w języku rumuńskim. Haralambie Mihăescu, autor pracy na temat wpływów greckich na język rumuński do XV w., uznał, że w języku rumuńskim istnieje jedenaście takich leksemów. Są to kolejno: 1) *broatec* ‘żaba’, 2) *ciumă* ‘zaraza, mór’ dawniej ‘opuchlizna’, 3) *frică* ‘strach’, 4) *jur* ‘wokół’, 5) *mic* ‘mały’, 6) *plai* ‘hala, niezalesiona przestrzeń w górach, ścieżka górską’, 7) *proaspăt* ‘świeży’, 8) *spân* ‘bez zarostu, bez brody’, 9) *stup* ‘barć’, 10) *stur* ‘sopel’, 11) *trufă* ‘pycha’.

¹ Są to zapożyczenia, które trafiły do języka łacińskiego literackiego.

² Są to zapożyczenia greckie, które trafiły bezpośrednio do łaciny bałkańskiej; te leksemy są charakterystyczne dla łaciny bałkańskiej i zazwyczaj nie mają kontyuantów w pozostałych językach romańskich.

³ Utworzone na bazie starogreckich leksemów.

W dalszej części artykułu przedstawiam analizę tych leksemów. Wyrazy zostały uporządkowane alfabetycznie i opatrzone komentarzem. Poprzedza je wykaz niezbędnych skrótów.

Niektóre z wymienionych leksemów mają kontynuanty nie tylko w języku rumuńskim, lecz także w pozostałych językach bałkanoromańskich. W językoznawstwie rumuńskim funkcjonuje tradycyjny podział języka rumuńskiego na cztery dialekty: arumuński, dakorumuński, istrorumuński i meglenorumuński. Jest on oparty na założeniu, że niegdyś jednolity język nazywany po rumuńsku *româna comună*, czyli ‘rumuński wspólny’, dzielił się na wyszczególnione dialekty. Współcześni badacze, w tym polski rumunista Tomasz Klimkowski, przychylają się do opinii, że w dzisiejszych czasach należy te etnolekty bałkanoromańskie traktować jako odrębne języki⁴. Klimkowski (2021) zaproponował nowe nazwy dla tych języków:

- rumuński rum. *daco-română*;
- arumuński i remeński rum. *aromână, macedoromână*;
- właski (megleński) rum. *meglenoromână*;
- właski i żejański rum. *istroromână* (s. 390).

Są to nazwy oparte na endoetnonimach, którymi posługują się użytkownicy wymienionych języków w stosunku do siebie samych. Na zamieszczonej poniżej mapie zaznaczono obszary, które zamieszkują użytkownicy języków bałkanoromańskich (rys. 1).

Rysunek 1

Obszary zamieszkiwane przez użytkowników języków bałkanoromańskich

Adnotacja. Źródło: S. Manoliu – Operă proprie; Domeniu public, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11142852>

⁴ Więcej na ten temat: Klimkowski, 2021, s. 363–394.

Wykaz skrótów:

abruz. – abruzyjski

adi. – *adiectivum*

alb. – albański

arab. – arabski

arm. – armuński

att. – attycki

beoc. – beocki

bałk. – bałkański

dor. – dorycki

f. – *femininum*

friul. – friuński

hiszp. – hiszpański

joń. – joński

kalabr. – kalabryjski

lit. – literacki

łac. – łacina, łaciński

m. – *masculinum*n. – *neutrum*

ngr. – nowogrecki

pl. – *pluralis*

port. – portugalski

prawoł. – prawołoski

s. – *substantivum*

sgr. – starogrecki

srb.-chorw. – serbo-chorwacki

srum. – starorumuński

syc. – sycylijski

śgr. – średniogrecki

wł. – włoski

włmegl. – włoski megleński

włżej. – włoski i żejański

broască s. f., ‘żaba’⁵, 1883, sgr. joń. *βρόσικος → łac. bałk. *broscā > rum. *broască*; arm. *broască* ‘żółw’ (DAMV, s. 149; DDAGE, s. 284), *broască* ‘ts.’ (DALA, s. 207) *jabâ – jabâ easti broască râioasă* ‘jabâ to ropucha zielona’ (DAMV, s. 149); włmegl. *broască* ‘żółw’ (Capidan, 1928, s. 45); derywaty: *broscar* ‘żabojad’, *broscarită* ‘rdestnica pływająca’, *broștean* ‘żabka’, *broștesc* ‘żabi’, *broștet* ‘nagromadzenie żab, duża grupa dzieci’, *broștic* ‘gatunek żaby’, *broștimie* ‘nagromadzenie żab’⁶.

Leksem *broască* nie występuje na liście Mihăescu, która jest przedmiotem analizy, ale ze względu na jego podobieństwo do lekskemu *broatec* i prawdopodobne pochodzenie z różnych wariantów greckiego leksemu oznaczającego ‘żabę’ postanowiłam dodać go do analizy.

Wyraz *broască* wyprowadzano z różnych łacińskich form, np. łac. *broscā (Candrea 1935–1936, s. 67; MDA, s. 246;), *broscus (Meyer-Lübke, 1935, s. 119; Vătășescu, 1997, s. 219) lub *brōscus* (Çabej, 1977, s. 517) lub czy *bruscus*. Z wymienianych propozycji najmniej prawdopodobnym etymonem jest *bruscus*, ponieważ /u/ nie przechodzi w romańszczyźnie bałkańskiej w /o/, które daje w pewnych kontekstach dyftong /oa/ (Dimitrescu, 1967, s. 46–47; Rosetti, 1968, s. 111). Podstawą rumuńskiego wyrazu była forma łacińska, która prawdopodobnie pochodzi z wyrazu greckiego w dialekcie jońskim *βρόσικος, co tłumaczy obecność fonemu /s/ zamiast /t/ lub /th/⁷ (Densusianu, 1902, s. 200; Diculescu, 1924–1925, s. 421). Wyraz grecki trafił do łaciny jeszcze przed etapem uszczelinowienia /b/ do /v/, czyli przed

⁵ Złożenie *broască-țeastoasă* skracane do samego *țeastoasă* ma znaczenie ‘żółw’, a sam leksem *broască* oznacza również ‘opuncję’, ‘zamek w drzwiach’ i ‘śrubokręt’. W niniejszej analizie każdorazowo odnoszę się do znaczenia ‘żaba’.

⁶ W języku włżej. *jâba* ‘żaba’ (DDI II, s. 320–321), *jaba* ‘ts.’ (Frăfilă, 2016, s. 324), jest to zapożyczenie z języków słowiańskich, które usunęło pierwotny termin odziedziczony po łacinie bałkańskiej (Budziszewska, 1991, s. 21–22).

⁷ Dla porównania attycka forma to βάρραχος.

IV w. n.e. Podobny leksem istnieje w języku albańskim *breshkë*, dial. *breçkë* ‘żółw’ (AED, s. 36; Meyer, 1891, s. 47; Newmark, 1999, s. 99; Vătăşescu, 1997, s. 219)⁸ i w kalabryjskim leksemie *urosacu* ‘żaba’ (Densusianu, 1902, s. 200; Diculescu, 1924–1925, s. 421), a także w odmianach języka używanych w Weronie i Trydencie *rosco* ‘żaba’ (REW, s. 119). Alexandru Ciorănescu zwraca uwagę także na podobieństwo do włoskiego *rospo* ‘ropucha’ i używanego w Mediolanie i Arezzo *brosco* ‘ts.’ (DER, s. 116). Niektóre słowniki włoskie podają, że wyraz *rospo* ma nieznanne pochodzenie (VAE, s. 844) lub jest onomatopieją (DEDLI IV, s. 1107; DEI V, s. 3286), ale istnieją też prace leksykograficzne, których autorzy nie wykluczają wspólnego – włoskiego i rumuńskiego – pochodzenia leksemu włoskiego i rumuńskiego (AAEI, s. 365; DEDLI IV, s. 1107; DEI V, s. 3268; GDDL XVII, s. 110). Wyraz rumuński powrócił do języka greckiego, dając formę ngr. *μπρόσκα* ‘ropucha szara’ (DER, s. 116; Meyer-Lübke, 1891, s. 47), jest więc przykładem zapożyczenia zwrotnego.

broatec s. m., ‘rzekotka drzewna, zielona żabka’, 1704, sgr. joń., dor. *βρόταχος* (Shipp 1979, s. 140–141) → łac. bałk. **broticus* > rum. *broatec*; wariant *broatǎc*; arm., włmgł. *broatic* ‘ts.’ (DALA, s. 207; DDAGE, s. 285; Capidan, 1928, s. 45), arm. *broaticu* – *broaticu tutu broască easti!* ‘rzekotka drzewna to też żaba!’ (DAMV, s. 150), włmgł. *broatǎk* (Dahmen i Kramer, 2006, s. 225)⁹.

Oddanie fonemu zapisywanego po grecku przez użycie litery β jako [b] (/b/) w języku rumuńskim świadczy o tym, że leksem trafił do łaciny dunajskiej przed IV w. n.e., ponieważ w tym czasie litera grecka β notowała jeszcze fonem /b/¹⁰. Według niektórych badaczy widoczne w regionalnym wariantcie kalabryjskim języka włoskiego formy *urotiku* ‘żaba’, *urutako* ‘ts.’ czy *urotaku* ‘ts.’ z Reggio nell’Emilia w północnych Włoszech to słowa, które z języka greckiego trafiły do łaciny używanej w tamtych regionach później, niż pojawiły się w łacinie bałkańskiej (Frăţilă, 2000, s. 144; Mihăescu, 1966, s. 59), prawdopodobnie ze względu na zmiany fonetyczne. Inne propozycje łączą wyraz rumuński z sycylijskim *urotacu* (Densusianu, 1902, s. 200; Diculescu, 1924–1925, s. 420) i kalabryjskim *urotiku*, *urutiku* (REW, 1935, s. 119). Powszechny rozwój nagłosowego /b/ do /v/ na południu Włoch (Rohlf, 1966, s. 194) może sugerować, że zmiana /b/ do /v/ w przypadku form kalabryjskich i sycylijskich była procesem niezależnym od zmian następujących w grece, a zatem można te leksemy datować na pochodzące sprzed IV w. n.e. Za tym rozwiązaniem przemawiają również inne kontynuanty w kalabryjskim, np. *uutracchiu* ‘żaba’, *uurracchia*, ‘ts.’, *uotracusu* ‘błady człowiek z wzdętym brzuchem’ (Dorsa, 1876, s. 38). U podstaw rumuńskiego wyrazu stoi forma łacińska, która prawdopodobnie została zapożyczona z jońskiego *βρόταχος* (Diculescu, 1924–1925, s. 420). Zapożyczenie greckie być może dało formę **broticus* w łacinie bałkańskiej (Fischer, 1985, s. 143). Podobny wyraz w albańskim *breth* f. ‘żaba’ (AED, s. 36) może mieć to samo pochodzenie (Vătăşescu, 1997, s. 219), a forma *breth* ‘żaba’, *brethëk*

⁸ Język albański poświadcza też oczekiwaną formę męską: *breshk* m. ‘samiec żółwia / male turtle’ (Newmark, 1999, s. 99).

⁹ W języku włzej. *žaba* (Filipi, 2008, s. 433), zapożyczenie z języków słowiańskich (Budziszewska, 1991, s. 21–22).

¹⁰ Wraz z rozwojem języka greckiego litera β zaczęła notować fonem /v/

m. 'samiec żaby', zwłaszcza 'rzekotka drzewna, *Hyla arborea* L.' (Newmark, 1999, s. 97) jest, zdaniem Wolfganga Dahmena i Johannesesa Kramera, pożyczką rumuńską lub grecką (AED, s. 36; Dahmen i Kramer 2006, s. 225). Leksem pojawia się w językach bałkanoromańskich na północ i na południe od Dunaju oraz w języku albańskim, był więc prawdopodobnie używany w łacinie bałkańskiej, do której trafił z greki. W języku włoskim i żejańskim pożyczka słowiańska¹¹ *žaba* mogła pojawić się później i wyprzeć wcześniejszą formę, choć z powodu braku źródeł nie można tego jednoznacznie stwierdzić.

ciumā s. f., 'dżuma, mór, zaraza, postrach, plaga, bieda', dawniej 'opuchlizna, nabrzmiałość' (Manoli, 2007, s. 83), 1705, sgr. *κῆμα* 'fala, płód, kietek' → (łac. lit.), łac. bałk. *cyma* 'liście, pędy wiosenne' > rum. *ciumā* 'opuchlizna'; arm. *kimă* 'ts.' (DDAGE, s. 709), arm., włmgł. *tsumă* 'ts.' (Diculescu, 1924–1925, s. 477), arm. *giumcă* 'nabrzmiałość' (DALA, s. 503)¹².

Drogę zapożyczenia zazwyczaj przedstawia się z sgr. *κῆμα* 'fala' > łac. *cyma* 'liście, pędy wiosenne' > rum. *ciumā* 'dżuma' (DER, s. 207; Frățilă, 2000, s. 145), redaktorzy MDA proponują drogę: łac. > rum. (MDA I, s. 422) i pomijają wcześniejszy etap zapożyczenia z greki do łaciny. Rzeczownik grecki *κῆμα* 'fala, płód, młody kietek' jest derywatem od czasownika *κῶεν* 'być w ciąży' (Dahmen i Kramer, 2006, s. 228). Zapożyczenie greckie w łacinie *cyma* ma znaczenia 'pęd, latorośl', 'szparag', 'szczyt drzewa', a później 'szczyt'. W języku włoskim zachowało się znaczenie związane z roślinnością, ponieważ włoska *cima* to nie tylko 'wzniesienie, wzgórze', lecz również część roślin z rodziny kapustowatych, np. *cime di broccoli* 'różyczki brokułu', *cime di rapa* 'różyczki rzepy brokułowej' (GDDL III, s. 142). Zapożyczenie do łaciny bałkańskiej musiało nastąpić niezależnie od łaciny literackiej, na co wskazuje rozwój fonetyczny z greckiego *v*¹³ oddawanego prawdopodobnie jako /y:/ w starannej wymowie i /ju/ w wymowie potocznej (Dahmen i Kramer, 2006, s. 226). Wyraz w łacinie bałkańskiej przeszedł od znaczenia 'nabrzmiałość' przez 'choroba, która charakteryzuje się nabrzmiałością, opuchlizną' do 'zaraza' (Dahmen i Kramer, 2006, s. 226; Diculescu, 1924–1925, s. 478). Zapożyczenie greckie w języku łacińskim było używane zarówno na wschodzie, jak i na zachodzie obszaru romańskojęzycznego, na co wskazują podobne wyrazy w językach włoskim, hiszpańskim, portugalskim (*cima*) i francuskim (*cime*) – wszystkie w znaczeniu 'wierzchołek, szczyt'. W języku prawołoskim leksem rozwinął się z formy łaciny bałkańskiej, charakteryzującej się zmienioną, odmienną niż w łacinie zachodniej, postacią fonetyczną. Wszystkie te leksemy, zarówno grecki, jak i zachodnio- i wschodnioromańskie, łączą się semantycznie, a spoiwem znaczeniowym jest 'wybrzuszenie, nabrzmiałość'. Kontynuant tego leksemu istnieje również w języku albańskim *qime* f. 'włosy, szczecina' (AED, s. 361), także 'choroba bydła / disease of livestock' (Newmark, 1999, s. 717).

¹¹ Prawdopodobnie źródłem tej pożyczki jest język chorwacki, ponieważ na terenie Chorwacji mieszka ludność wołoska posługująca się językiem włoskim i żejańskim.

¹² W języku armuńskim w znaczeniu 'zaraza' występuje leksem innego pochodzenia *pănuclji/pănuclje* (DALA, s. 800), *pushclji/pushclje* 'ts.' (DALA, s. 871).

¹³ Ipsylon notował fonem /u/, a później /y/, natomiast w języku nowogreckim służy do zapisu fonemu /i/.

frică s. f., 'strach, lęk, trwoga', 1673, sgr. *φρίκη* 'dreszcz, drżenie z lęku, strach' → łac. bałk. *frica 'strach' > rum. *frică* 'ts.>'; arm., włmegl., *frică* 'ts.', włzej. *frice* 'ts.', por. alb. *frikë* 'ts.' (Geagea, 1931, s. 215), arm., włmegl., włzej. *frică* 'ts.' (DER, s. 341), arm., włmegl., *frică* 'ts.', włzej. *frica/frice* 'ts.' (DDI 2, s. 180; Klimkowski, 2012b, s. 20), arm. *frică* 'ts.' (DALA, s. 465), włzej. *frikë* 'ts.' (Coteanu, 1957, s. 21), *frica* 'ts.' (Frăjilă, 2016, s. 318); derywaty w rumuńskim: *fricos* 'bojaźliwy', a *înfrica* 'przestraszyć', a *înfriçosa* 'ts.'. W armuńskim występuje też forma *me fricu* 'boję się', a w dialektach południowych armuńskiego – (*n*)*fricusescu* 'ts.' (Geagea, 1931, s. 351–352); derywaty w armuńskim: *fricuit* 'wystraszony', *fricui*/*fricuire* 'wystraszyć się' (DALA, s. 465), *fricurie* 'straszenie' (DDAGE, s. 561), *nfricușeat* 'wystraszony' (DDAGE, s. 876).

Christea Geagea (1931) uważa, że to jedyny leksem greckiego pochodzenia, który występuje we wszystkich językach bałkanoromańskich (s. 215), natomiast Klimkowski (2012b) podaje dwa takie wyrazy, *frică* 'strach' i *mic* 'mały' (s. 20). Według Ciorănescu wyraz *frică* trafił do języka rumuńskiego bezpośrednio z greki bizantyńskiej (DER, s. 341), taką samą drogę pożyczki przedstawili wiele lat wcześniej badacze rumuńscy Ovid Densusianu (1902, s. 357) i George Murnu (1894, s. 27). W MDA podaje się, że etymologia jest niepewna, por. ngr. *φρίκη* (MDA I, s. 943). Mihăescu (1966) wpisuje ten wyraz do grupy leksemów zapożyczonych z greki mówionej do łaciny bałkańskiej (s. 59, 185). Za interpretacją Mihăescu przemawia obecność tego wyrazu we wszystkich językach bałkanoromańskich. Ich poświadczenie we wszystkich etnolektach może dowodzić tego, że leksem został zapożyczony jeszcze do języka prawołoskiego, zanim ten rozpadł się na cztery odrębne języki: rumuński, właski i żejański, armuński i właski megleński. W języku rumuńskim pierwsze użycie tego wyrazu w piśmie datowane jest na 1673 r. w tekście *Psaltirea în versuri*, a zatem w epoce starorumuńskiej. Zarówno w języku rumuńskim, jak i w armuńskim pożyczka dała podstawę wielu derywatom, co świadczy o jej dobrym zdomowieniu. W języku albańskim słowo *frikë* f. ('fear, fright, anxiety'; Newmark, 1999, s. 234) ma takie samo znaczenie, i choć w słowniku etymologicznym języka albańskiego *frikë* jest wyprowadzane z nowogreckiego (Meyer, 1891, s. 111), to inni autorzy przychylają się raczej do jego starożytnego pochodzenia (Dahmen i Kramer, 2006, s. 233; Geagea, 1931, s. 215). Drogę wyrazu *frică* należałoby odtworzyć następująco: sgr. > łac. bałk. > rum., arm., włmeg., włzej., alb. Za przejściem przez pośrednictwo łaciny bałkańskiej przemawia fakt, że leksem ten jest widoczny w językach zarówno na północ, jak i na południe od Dunaju, co więcej – zachował się również w właskim i żejańskim, które praktycznie nie miały kontaktu z językiem greckim od momentu wydzielenia się języków bałkanoromańskich z prawołoskiego.

jur s. n., 'otoczenie, okolica', 1866, sgr. *γῦρος* 'koło, okrąg' → łac. bałk. *giurus 'okrąg' > rum. *jur* 'ts.', arm. *gur* 'ts.', włmegl. *zur* 'ts.' (ILR I, s. 473), arm. *γῦρ* 'okrąg' (DDAGE, s. 626), włmegl. *jur* 'ts.' (Capidan, 1928, s. 233), *zur* 'ts.' (Capidan, 1928, s. 340).

Wilhelm Meyer-Lübke dla rumuńskiego *jur* podaje łaciński etymon **giurus*, a dla wyrazów w językach włoskim, hiszpańskim portugalskim i prowansalskim – **gyrus* (REW, s. 335). Takie rozwiązanie tłumaczy istnienie w języku rumuńskim samogłoski /u/, por. srum. *giur*, która nie występuje w innych językach romańskich, np. wł. *giro* w znaczeniu ‘obrót, obchód’, hiszp. *giro* ‘obrót, zakręt’, port. *giro* ‘ts.’. Za etymonem **giurus* opowiadał się też Densusianu (1902, s. 80). Inaczej rozwój tego leksemu interpretowany jest w słowniku MDA, gdzie zaproponowano rozwój z łac. *gyrus* > rum., *jur*, pominięto element grecki (MDA I, s. 1294). Wątpliwość w tym wypadku budzi nie samo pominięcie ostatecznego etymonu, gdyż w MDA zazwyczaj przywołany jest etymon bezpośredni, a podanie formy *gyrus* zamiast **giurus*, ponieważ proponowana w MDA forma nie jest przekonująca ze względów fonetycznych. Środowisko naukowe Akademii Rumuńskiej sugeruje, że nie jest możliwe jednoznaczne rozstrzygnięcie, czy *jur* jest leksemem zapożyczonym z greki bizantyńskiej, czy jest odziedziczony z łaciny (ILR I, s. 473). Ciorănescu przyjmuje podobne stanowisko, jego zdaniem nie istnieje satysfakcjonujące wyjaśnienie dla przejścia samogłosek z *gyrus* w *giur*, przyjęcie zaś, że rumuński leksem jest efektem procesu zapożyczania z greki bizantyńskiej, również budzi wątpliwości ze względu na nietypowy rozwój *γv* /gi/ w /z/ (DER, s. 450). Przychyłam się do interpretacji, że na terenie Bałkanów grecki fonem notowany przez użycie ipsylonu był oddawany w mowie starannej jako /y/, w wymowie potocznej zaś – jako /iu/ (Dahmen i Kramer, 2006, s. 225; Diculescu, 1924–1925, s. 395, 428), co daje rumuńską postać *giur* i inne formy romańskie.

mic adi., ‘mały’, 1550–1600, (sgr. *μικρός*) ‘mały’, sgr. joń., att., dor., beoc., *μικρός* ‘ts.’ (Shipp, 1979, s. 388–389) → łac. bałk. **miccus* ‘ts.’ > **micus* ‘ts.’ > rum. *mic* ‘ts.’, włzej., *mic*, *mică* ‘ts.’ (Maiorescu, 1900, s. 112); *mic*, *micu*, *mica* ‘ts.’ (DDI 3, s. 123); arm. *nîk* ‘ts.’, włzej. *mik* ‘ts.’ (Densusianu, 1902, s. 201); arm. *nîc*, *mîc* ‘ts.’, włmegl., włzej. *mic* ‘ts.’ (DER, s. 505), włmegl., włzej. *mic* ‘ts.’, arm. *njic* ‘ts.’ (Klimkowski, 2012b, s. 20), arm. *njic* ‘ts.’ (DALA, s. 746); derywaty: *micșor* ‘malutki’, *a micșora* ‘zmniejszać’, *micușor* ‘malutki’, *micuț* ‘malutki’.

Według Ciorănescu wyraz ten jest formacją ekspresywną, a obie proponowane przez niego etymologie z **miccus* i *mîca* wywodzą się z tego samego ekspresywnego źródła. Klimkowski uznaje ten wyraz za jeden z dwóch najstarszych grecyzmów w języku rumuńskim, które pojawiły się jeszcze w prawołoskim, tzn. przed rozbiciem romańszczyzny bałkańskiej na cztery odrębne etnolekty. MDA podaje rozwój łac. *miccus* > rum. *mic*. (MDA II, s. 1), nie uwzględnia etapu zapożyczenia z języka starogreckiego do łaciny bałkańskiej. Sextil Pușcariu wyprowadza przymiotnik *mic* z łac. **miccus* > **micus*, który miałyby pochodzić z sgr. *μικός* (EWDRS, s. 92). Meyer-Lübke zaznacza, że rum. *mic* ‘mały’, kalabr. *mikku* ‘ts.’, syc. *nîku* ‘ts.’ i abruzz. *nîkule* ‘ts.’ mogą pochodzić ze wspólnego źródła. Wspólnego źródła nie mają jednak dwa rumuńskie wyrazy: *mic* ‘mały’ i *mică* ‘cząstka, okruch’, ponieważ ten drugi można z dużym prawdopodobieństwem wyprowadzić z łac. *mîca* ‘cząstka, odrobina, ziarno, okruch’; dał on początek wyrazowi *nîmic* ‘nic’, a pojawia się w takich wyrażeniach, jak *întro mică de ceas* ‘w krótkim czasie’ (Candrea, 1932–1933, s. 384). Sam wyraz *mic* jest bardzo wcześnie poświadczony, występuje w słowiańskich i łacińskojęzycznych

dokumentach już od XIII w.¹⁴, gdzie był używany jako przydomek (Coteanu, 1981, s. 65). Wyprowadzenie łacińskiej formy bałkańskiej z *μικρός* jest przekonujące, ponieważ taka forma występuje w dialektach attycko-jońskich, doryckich i eolskich (LSJ, s. 1132–1133; Shipp, 1979, s. 388–389), a na terenach dzisiejszej Rumunii odkryto kolonie założone przez Miletjczyków (Demel, 1986, s. 33).

plai s. n., ‘ścieżka górską, hala, płaj’, XVII w., we wcześniejszych tekstach poświadczony jako toponim (Țâra, 2019, s. 411), sgr. *πλάγιος* adj. ‘ukośny, poprzeczny’ → łac. bałk. *plaium ‘ścieżka górską’ > rum. *plai* ‘ścieżka górską, niezalesiona przestrzeń w górach’; arm. *plaiũ* ‘ts.’ (DDAGE, s. 992), arm. *plai* ‘ts.’ (DALA, s. 833; DER, s. 606), derywaty: *plăieș* ‘strażnik granic, mieszkaniac terenów przygranicznych’).

Redaktorzy MDA proponują drogę z języka staro-cerkiewno-słowiańskiego do rumuńskiego (MDA II, s. 403). Wiele lat wcześniej również Alexandre Cihac (1879) uznał ten leksem za pożyczkę słowiańską, na podstawie porównania z pol. *płaj* i błg. *planinǎ*, srb.-chorw. *planina* (s. 260). Ciorănescu podaje jako możliwość pożyczkę grecką przez medium łacińskie, za pośrednictwem formy łac. *plagium, ale przywołuje także interpretację, według której możliwa jest pożyczka albańska do języka rumuńskiego, *plaië* do *plai* (DER, s. 606). Constantin Diculescu (1924–1925) wywodzi wyraz rumuński z języka greckiego i zwraca uwagę na podobieństwo z włoskim *spiaggia* ‘plaża’ (s. 491). Na podobieństwa między językami romańskimi zwrócił uwagę też Meyer-Lübke (REW, s. 545). Najbardziej przekonującą etymologię zaproponowali Dahmen i Kramer (2006), założyli bowiem dla łaciny bałkańskiej formę *plaium, która tłumaczy fonetyczny rozwój do rumuńskiego *plai* (s. 221). Wskazówkę dla właściwej interpretacji może dawać w tym przypadku semantyka. W najstarszych tekstach rumuńskich *plai* oznacza ‘wąską i stromą ścieżkę górską’ (Țâra, 2019, s. 411), co łatwiej można połączyć ze znaczeniem greckiego etymonu. Sam leksem rumuński prawdopodobnie jest bardzo stary, a można tak wnioskować na podstawie istnienia toponimów oraz ekwiwalentów w języku armuńskim.

proaspăt adi., ‘świeży’, XVII w., sgr. *πρόσφατος* ‘świeży, świeżo zabity’ → prawoł. *prospatus ‘świeży’ > rum. *proaspăt* ‘ts.’; arm., włzej. *proaspit* ‘ts.’ (DER, s. 639), arm. *proaspit* ‘ts.’ i derywaty *pruspitură* ‘świeża rzecz’, *mpruspitedz* ‘odnawiam, odświeżam’ (DALA, s. 855), arm. *proaspăt*, włmegl. *proaspăt* (Capidan, 1928, s. 326; Geagea, 1931, s. 215); derywaty rumuńskie: *prospătura* ‘świeże jedzenie; osoba, która niedawno zdobyła tytuł szlachecki’, *improspata* ‘odświeżać’, *prospețimie* ‘świeżość’.

MDA w tym wypadku przedstawia propozycję etymonu greckiego *πρόσφατος*, obok formy *proaspăt* podaje też współczesne warianty *prospăd*, *prosped*, *prospet* (MDA II, s. 555). Vasile Frățilă (2000) uznaje wyraz *proaspăt* za pożyczkę pośrednią, sgr. *πρόσφατος* do łac. *prospatus lub *prospitus i dalej do rum. *proaspăt*, arm., włmegl. *proaspit* (s. 145). We

¹⁴ Pierwszy tekst w języku rumuńskim (*Scisoarea lui Neacșu*) pochodzi z 1521 r.

właskim i żejańskim istnieje forma *frisc*, *friscă*, np. *iarbă friscă* = rum. *iarbă verde de curent crescută* ‘świeża trawa, która dopiero co wyrosła’ (Maiorescu, 1900, s. 106) i *frîșki* (Frățilă, 2016, s. 318), por. wł. *fresco* i friul. *fresc* (Erat, 2008, s. 218). Nie można wykluczyć, że w tym etnolekcie słowo pochodzenia greckiego zostało zastąpione pożyczką. Zarówno w języku rumuńskim, jak i w języku armuńskim leksem wytworzył wiele derywatów, co świadczy o dobrym zakorzenieniu zapożyczenia w języku biorcy. Podobny wyraz występuje również we właskim megleńskim. Jedynym etnolektem bałkanoromańskim bez odpowiednika dla *proaspăt* jest właski i żejański, należy jednak pamiętać o tym, że to najpóźniej poświadczony i też najbardziej oddalony od greckiego język wołoski. Biorąc pod uwagę te argumenty, przyjmuję za najbardziej prawdopodobną drogę przenikania wyrazu z języka greckiego do prawołoskiego jeszcze przed etapem rozbitcia wspólnoty bałkanoromańskiej na cztery odrębne etnolekty.

spân adi. ‘bez zarostu, bez brody’, ~1700, sgr. *σπανός*. ‘rzadki, skąpy’ > ‘pozbawiony brody’ (Shipp, 1979, s. 509) → łac. bałk. **spanus* ‘ts.’ > rum. *spân* ‘mężczyzna bez zarostu, arm. *spân* np. *loc spân* ‘miejsce nieporośnięte trawą’ (Geagea, 1931, s. 408), *spân* ‘mężczyzna bez brody’ (DALA, s. 959).

Jak uważa Geagea (1931), w języku rumuńskim *spân* pochodzi z sgr. *σπανός* (s. 408). Ciorănescu sceptycznie odnosi się do łacińskiego pośrednictwa w procesie zapożyczenia, ponieważ w regionalnych wariantach kalabryjskim i sycylijskim *spanu* uważa się za pożyczkę bezpośrednią (DER, s. 736). Densusianu zaś (1902) proponuje etymologię łacińską z *spanus*, co rozwinęło się również w sycylijskim *spanu* (s. 202). Przesunięcie semantyczne od ‘rzadki’ do ‘mający skąpą brodę, pozbawiony brody’ nastąpiło jeszcze na gruncie języka greckiego (PGL, s. 1297). Leksykon Sophoclesa zawiera różniczenie nawet leksemów *σπανιός* ‘rzadki, skąpy’ i *σπανός* ‘mający z natury rzadką brodę’ (Sophocles, s. 1028). Oprócz podstawowego znaczenia ‘mężczyzna z rzadką brodą’ w języku armuńskim wykształciło się znaczenie ‘miejsce nieporośnięte trawą’, w rumuńskim zaś wyróżnia się też znaczenie ‘bezpłodna kobieta’, a w sycylijskim i kalabryjskim – ‘kobieta z brodą’. Ze względu na liczne poświadczenia w języku rumuńskim, armuńskim, a także w regionalnych wariantach języka wołoskiego, przychyliam się do opinii, że leksem grecki *σπανός* przedostał się do łaciny bałkańskiej (stąd kontynuanty w języku rumuńskim), ale prawdopodobnie także na inne tereny Cesarstwa Rzymskiego, co tłumaczyłoby poświadczenia w regionalnych wariantach języka na południu Włoch.

stup s. m., ‘barć’, *mpl.* ‘pszczoły’, *fpl.* ‘rój’, 1588, sgr. *στύπος* ‘pień, drąg, kij, łodyga’ → łac. bałk. **stūpus* ‘pień’ > prawoł. **stup* ‘barć’; arm. *stup* ‘ts.’ (DALA, s. 980; DDAGE, s. 709), *stupu* ‘ts.’ (REW, s. 688), derywaty: *stupa* ‘pszczelarz, bartnik’, *stupărie* ‘pasieka’, *stupa* ‘ts.’, *stupărit* ‘pszczelarstwo’.

Proponowane są różne etymologie dla tego leksemu. Autorzy pierwszej przychyliają się do pochodzenia greckiego przez medium łacińskie (Frățilă, 2000, s. 145; Giuglea, 1983, s. 265; REW, s. 688), autorzy drugiej zaś uznają za bardziej prawdopodobny wpływ słow-

wiański (DER, s. 755). Inne rozwiązanie, proponowane w MDA, nie jest właściwie etymologią, gdyż w słowniku znajduje się adnotacja, że pochodzenie tego wyrazu jest nieznane (MDA II, s. 1026). W hipotezie o greckiej genezie słowa *stup* za etymon przyjmuje się wyraz *στύπος* 'pień, drąg, kij, łodyga', który został zapożyczony do łaciny bałkańskiej, dając formę **stūpus* (Dahmen i Kramer, 2006, s. 233; ILR I, s. 239; REW, s. 688). Hipoteza o słowiańskim pochodzeniu wyprowadza *stup* z serbskiego *stup* 'słup', kontynuantu prasłowiańskiego *stlŭpŭ* 'ts.'. Argumenty za etymologią słowiańską wskazują na podobieństwo z innymi leksemami o tym pochodzeniu, np. *ştiubei* 'barc; spróchniały, wydrążony pień' czy *ştiob* 'drewniana miska na pomyje' (DER, s. 755). Ten ostatni wyraz George Pascu (1910, s. 48) uznał za dublet etymologiczny słowa *stup*. Przeciw słowiańskiej etymologii może świadczyć istnienie podobnego wyrazu w języku armuńskim. Wyodrębnienie języka armuńskiego z *româna comună* datuje się względnie na okres przed silnymi kontaktami rumuńsko-słowiańskimi, jest więc mało prawdopodobne, by wyraz ten został zapożyczony niezależnie ze źródeł słowiańskich do języka armuńskiego. Współcześnie wyrazu *stup* używa się zarówno w znaczeniu 'barc', jak i 'ul'. Ze względu na poświadczenia w języku armuńskim uznaje hipotezę o słowiańskim pochodzeniu tego leksemu w języku rumuńskim za mniej prawdopodobną.

stur s. m., 'sopel', 1651 sgr. *στῦλος* 'kolumna' > łac. bałk. **stylus* 'podpora, kolumna' > rum. *stur* 'sopel' wcześniej 'słup'; arm. *stur* 'kolumna', 'słup' (DALA, s. 980).

W MDA pomija się etap zapożyczenia z greki do łaciny i traktuje ten wyraz jako odziedziczony, łac. *stylus* > rum. *stur* (MDA II, s. 1027). Według Ciorănescu można mówić o łacińskim pochodzeniu leksemu, ale nie ma na to wystarczających argumentów, autor uznaje zatem, że etymologia jest niepewna. W języku albańskim istnieje forma *shtyllë* f. 'column, pillar, post' (AED, s. 444; Newmark, 1999, s. 846), którą uznaje się za element łaciński (Vătăsescu, 1997, s. 100), w związku z tym może ona być ekwiwalentem rumuńskiego *stur*. Mihăescu jest zdania, że w językach rumuńskim, armuńskim i albańskim oraz w regionalnych odmianach języka włoskiego jest to leksem pochodzenia łacińskiego, który pierwotnie oznaczał 'filar, podporę' i na terenach bałkańskich pojawił się wraz z armią rzymską (Mihăescu, 1966, s. 61). O wcześniejszym częstym użyciu wyrazu i zadomowieniu się w języku tych terenów mogą świadczyć toponimy pojawiające się zarówno na terenie Rumunii (Mihăescu, 1966, s. 61), jak i we Włoszech oraz w Grecji (ILR I, s. 232). Zdaniem Dahmena i Kramera w łacinie klasycznej znaczenie 'słup, podpora' nie jest powszechnie używane, ponieważ *stilus* funkcjonował głównie jako 'ryśik', ewentualnie jako 'łodyga rośliny' lub 'gatunek szczupaka', można przypuszczać, że w przypadku leksemów z romańszczyzny wschodniej, które wykazują zupełnie odrębne znaczenie, doszło do zapożyczenia do łaciny bałkańskiej (Dahmen i Kramer, 2006, s. 231). Podobną interpretację przyjmuje Adela Manoli (2007), która uznaje, że w łacinie bałkańskiej znaczenie 'słup, podpora' mogło się rozwinąć ze znaczenia technicznego leksemu *στῦλος* 'podpora' (s. 83). Nie należy jednak łączyć łacińskiego rodzimego *stilus* z zapożyczonym z języka greckiego do łaciny bałkańskiej *stylus*. W łacinie klasycznej funkcjonuje również zapożyczony z języka starogreckiego termin techniczny *stylobata* lub *stylobates* m. 'podstawa pod kolumnę'. Używa go m.in. Marek

Terencjusz Warron (*Rust.* 3, 5, 11), a także architekt Marek Witruwiusz Pollion (*Rust.* 3, 4, 8): *supra stylobatas columnae disponendae*. Można zatem domniemywać, że Rzymianie traktowali termin *stylus* jako synonim wyrazu *columna*. Tym niemniej, prawdopodobnie, wyraz *stylus* był o wiele częściej używany w łacinie bałkańskiej. Język armuński wykazuje rozwój znaczenia głównego, rumuński natomiast poświadcza innowację w rozwoju semantycznym. Wyraz *stil* w języku armuńskim jest natomiast pożyczką bezpośrednio z języka nowogreckiego (Dahmen i Kramer, 2006, s. 232), o czym świadczy adaptacja fonetyczna. W dzisiejszym języku rumuńskim wyraz *stur* jest używany sporadycznie, częściej występuje *țurțur* w znaczeniu ‘sopel’ i *stâlp* w znaczeniu ‘słup’.

trufă s. f., ‘pycha, buta’ ~1600, sgr. *τροφή* ‘1. rozpasanie, rozwiązłość, 2. pycha, buta’ → łac. bałk. *trufa ‘pycha, buta’ > rum. *trufă* ‘sf.’ (> współ. *trufie*).

Według Mihăescu (1966) leksem ten trafił do łaciny bałkańskiej jeszcze w II–III w. n.e., gdy ipsylon był realizowany w łacinie jako /u/, z kolei φ /ph/ – jako /f/ (s. 61). Z łaciny bałkańskiej mógł zostać zapożyczony do greki bizantyńskiej, a następnie dał refleks w języku bułgarskim, bułg. *truffa* ‘ozdabiać’ (Mihăescu, 1966, s. 62). Ciorănescu nie uznaje greckiego pochodzenia leksemu *trufă*, uważa za niemożliwe zarówno zmiany semantyczne, jak i fonetyczne, a jego zdaniem bardziej prawdopodobny jest rozwój z łac. *triumphus* (DER, s. 807). Rozwój ipsylonu do /u/ jest poświadczony w innych przypadkach, por. *stup*, *stur*. Co więcej, rozwój semantyczny nie powinien budzić wątpliwości, ponieważ znaczenie ‘duma, pycha’ zostało poświadczane już u Arystofanesa i jest kontynuowane w grece hellenistycznej i okresu Cesarstwa Rzymskiego (Dahmen i Kramer, 2006, s. 233). W dzisiejszym języku rumuńskim używa się raczej formacji abstrakcyjnej *trufie* derywowanej od rzeczownika *trufă* z sufiksem *-ie*. Homonim *trufă* oznacza natomiast ‘trufle’ i jest innego pochodzenia, a zbieżność form jest przypadkowa.

Prezentowana analiza wskazuje na fakt, że problem najstarszych wyrazów w języku rumuńskim był szeroko komentowany w nauce, a badacze podejmujący ten temat często dochodzili do zupełnie odmiennych wniosków. W zebranym materiale znalazło się dwanaście leksemów. Wszystkie wyrazy mają poświadczenia w języku rumuńskim, a aż jedenaście – w armuńskim. We właskim megleńskim poświadczono siedem kontynuantów greckich zapożyczeń, a we właskim i żejańskim – zaledwie trzy (por. tab. 1). Tym niemniej, zgromadzony materiał pokazuje, że elementy greckie w łacinie używanej na terenach Bałkanów, odegrały istotną rolę zarówno na północ, jak i na południe od Dunaju. Leksemy greckie są bowiem widoczne również w etnolektach, które utraciły kontakt z językiem greckim po rozpadzie niegdyś jednorodnego języka prawołoskiego.

Tabela 1

Poświadczenia starogreckich elementów leksykalnych w języku rumuńskim i etnolektach

rumuński	Języki		
	armuński	właski megleński	właski i żejański
<i>broască</i> 'żaba, żółw'	<i>broască</i> 'żaba'	<i>broască</i> 'żaba'	
<i>broatec, broatēc</i> 'rzekotka drzewna'	<i>broatic, broaticu</i> 'rzekotka drzewna'	<i>broatic, broatək</i> 'rzekotka drzewna'	
<i>ciumă</i> 'opuchlizna'	<i>kimă, tsumă ciu-mă</i> 'opuchlizna', <i>giumcă</i> 'nabrzmiłość'	<i>tsumă</i> 'opuchlizna'	
<i>frică</i> 'strach'	<i>frică</i> 'strach'	<i>frică</i> 'strach'	<i>frică, fricę</i> 'strach'
<i>jur</i> 'otoczenie, okolica'	<i>ğur, ɣur</i> 'okrąg'	<i>jur, zur</i> 'okrąg'	
<i>mic</i> 'mały'	<i>ńik, ńic, njic, mic</i> 'mały'	<i>mic</i> 'mały'	<i>mic, micu, mik</i> 'mały'
<i>plai</i> 'ścieżka górską'	<i>plaiŭ, plai</i> 'ścieżka górską'		
<i>proaspăt</i> 'świeży'	<i>proaspit</i> 'świeży'	<i>proaspăt</i> 'świeży'	<i>proaspit</i> 'świeży'
<i>spân</i> 'mężczyzna bez zarostu'	<i>loc spân</i> 'miejsce nieporośnięte trawą', <i>spân</i> 'mężczyzna bez brody'		
<i>stup</i> 'ul, barć'	<i>stup, stupu</i> 'ul, barć'		
<i>stur</i> 'sopel'	<i>stur</i> 'słup'		
<i>trufă</i> 'pycha, buta'			

Adnotacja. Źródło: Opracowanie własne.

W języku rumuńskim większość z wymienionych wyrazów jest wciąż używana, z użycia wyszedł leksem *stur* 'słup, sopel', zastąpiony wyrazem *țurțur* w znaczeniu 'sopel' i *stâlp* 'słup'. Współcześnie używa się raczej wyrazu *trufie* 'pycha' zamiast *trufă* 'ts'.

Przedstawiona analiza leksemów starogreckich, które trafiły do łaciny bałkańskiej, pokazuje, że jest to słownictwo stanowiące ważną grupę w słownictwie rumuńskim. Leksemy pochodzenia starogreckiego w języku rumuńskim pozwalają prześledzić historię wpływów greckich nie tylko na język rumuński, lecz także na pozostałe języki bałkanoromańskie. Zaproponowaną przez Mihăescu etymologię analizowanych wyrazów uznaję za najbardziej prawdopodobną, choć w wielu przypadkach badacze proponowali odmienne rozwiązania. Prezentowane studium jest jedynie wstępem i zachętą do dużo bardziej obszernych badań na temat starogreckich elementów leksykalnych w języku rumuńskim i w językach bałkanoromańskich.

Źródła

Manoliu, S. (b.d.). [Mapa: *Obszary zamieszkiwane przez użytkowników języków bałkanoromańskich.*] Operă proprie. Domeniu public. Pobrano 15 maja 2023 z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11142852>

Słowniki i encyklopedie

- AAEI – Devoto, G., (1968). *Avviamento alla etimologia italiana dizionario etimologico*. F. Le Monnier.
- AED – Orel, V., (1998). *Albanian etymological dictionary*. Brill.
- Cihac, A. (1879). *Dictionnaire d'etymologie daco-romane, éléments slaves, magyars, turcs, grecs moderne et albanais*. L. St.-Goar.
- DALA – Cunia, T., (2010). *Dictsiunar a limbâljei armânească*. Editura Cartea Aromână.
- DAMV – Caragiu-Marioțeanu, M., (1997). *Diționar aromân (macedo-vlah) A–D*. Editura Enciclopedică.
- DDAGE – Papahagi, T., (1974). *Diționarul dialectului aromân general și etimologic*. Editura Academiei Republicii Populare Romane.
- DDI II/III – Neiescu, P. (2016). *Diționarul dialectului istroromân* (t. 1–3: A–Pință). Editura Academiei Române.
- DEDLI IV – Cortelazzo, M., Zolli, P., (1990–1992). *Dizionario etimologico della lingua italiana* (t. 4). Zanichelli.
- DEI V– Battisti, C., Allesio, G., (1957). *Dizionario etimologico italiano* (t. 5). Cesati.
- DER – Ciorănescu, A., (2007). *Diționarul etimologic al limbii române*. Editura Saeculum I.
- Erat, J. (2008). *Furlansko-slovenski slovar, II dizionari furlan-sloven*. <https://www.yumpu.com/it/document/read/13705295/janez-erat-2008-furlansko>
- EWDRS – Pușcariu, S., (1906). *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache, 1. Lateinisches Element*. C. Winter.
- GDDL I III/XVII – Battaglia, S., (1995). *Grande dizionario della lingua italiana* (t. 3, 17). Unione Tipografico-Editrice Torinese.
- ILR I – *Istoria limbii române* (2018). (t. 1). Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”.
- LSJ – Liddell, H. G., Scott, R., (1940). *Greek English Lexicon*. The Clarendon Press.
- Malara, G. (1909). *Vocabolario dialettale calabro-reggino-italiano*. D. Calabrò.
- MDA I/II– Coteanu, I. (red.). (2010). *Micul dictionar academic* (t. 1–2). Univers Enciclopedic.
- Meyer, G. (1891). *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*. Mouton de Gruyter.
- Newmark, L. (red.). (1999). *Albanian-English Dictionary*. OUP Oxford.
- PGL – Lampe, G. W. H. (red.). (1961). *A patristic Greek lexicon*. The Clarendon Press.
- REW – Meyer-Lübke, M., (1935). *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. C. Winter.
- Sophocles – Sophocles E. A., (1900). *Greek lexicon of the Roman and Byzantine periods from B.C. 146 to A.D. 1100*. C. Scribner's sons.
- Traina, A. (2020). *Nuovo vocabolario siciliano-italiano*. G .P. Lauriel.
- VAE – Prati, A., (1951). *Vocabolario etimologico italiano*. Garzanti.

Literatura

- Budziszewska, W. (1991). *Zapożyczenia słowiańskie w dialektach nowogreckich*. Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Omnitech Press.
- Candrea, I. A. (1935–1936). *Cercetări privitoare la lingvistică balcanică*. Universitatea din Bucuresti. Facultatea de Litere si Filosofie.
- Candrea, I. A. (1932–1933). *Viața cuvintelor, curs predat de domnul profesor A. Candrea*. București.
- Capidan, Th. (1928). *Meglenoromâni III dicționar meglenoromân*. Editura Cultura Națională,
- Coteanu, I. (1957). *Cum dispăre o limbă (istroromina)*. Editura Științifică.
- Çabej, B. (1976). *Studime etimologjike ne fushë të shqipës* (t. 1). Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Dahmen, W., Kramer, J. (2006). Die rumänischen Erbwörter altgriechischer Herkunft. W: W. Dahmen (red.), *Lexikalischer Sprachkontakt in Südosteuropa. Romanistisches Kolloquium XII*. Gunter Narr.
- Dorsa, V., (1876). *La tradizione greco-latina nei dialetti della Calabria citeriore*. Cosenza, Dalla Tipografia Migliaccio.
- Demel, J. (1986). *Historia Rumunii*. Ossolineum.
- Densusianu, O. (1902). *Historie de la langue roumaine* (t. 1: *Les origines*). Leroux.
- Diculescu, C. (1924–1925). Elementele vechi grecești din limba română. *Dacoromânia* 4, 394–516.
- Dimitrescu, F. (1967). *Introducere în fonetica istorică a limbii române*. Editura Științifică.
- Filipi, G. (2008). *Istrorumunjske etimologije (Knjiga 3: zoonimi: šumske i poljske životinje; mikonimi; bačvarska terminologija)*. Znanstvena udruga Mediteran.
- Frățilă, V. (2000). *Etimologii istoria unor cuvinte*. Univers enciclopedic.
- Frățilă, V. (2016).: *Studii Istroromâne*. Editura Universității din București.
- Geagea, Ch. (1931). *Elementul grec în dialectul aromân*. Institutul de arte grafice și Editură „Glasul Bucovinei”.
- Giuglea, G. (1983). *Cuvinte românești și romanice*. Editura Științifică și Enciclopedică.
- Klimkowski, T. (2021): *Współczesne języki wołoskie*. „Balcanica Posnaniensia. Acta et studia”, 28(1), 363–394.
- Maiorescu, I. (1900). *Itinerar in Istria și vocabular istriano-român*. Editura Librăriei Soceu & Co.
- Manoli, A. (2007). Unele aspecte ale influenței limbii vechi grecești asupra lexicului limbii române. *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova*, 10, 80–84.
- Mihăescu, H. (1966). *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*. Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Murnu, G. (1894). *Studiu asupra elementului grec ante-fanariot în limba română*. Tipografia Curții Regale, F. Gobl Fii.
- Pascu, G. (1910). *Etimologii românești*. Seria I. Atelierele Grafice Socec & Co.
- Rohlf, G. (1966). *Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti. Fonetica*. Piccola Biblioteca Einaudi.
- Schulte, K. (2009). Loanwords in Romanian. W: M. Haspelmath, U. Tadmor (red.), *Loanwords in the world's languages: A comparative handbook* (s. 230–259). Mouton de Gruyter.
- Shipp, G. P. (1979). *Modern Greek evidence for the Ancient Greek vocabulary*. Sydney University Press.
- Țăra, D. V. (2019). Despre etimologia entopicului Plai. *Philologica Banatica*, 13(1), 411–416.
- Vătășescu, C. (1997). *Vocabularul de origine latină din limba albaneză în comparație cu română*. Editura Vavila Edinf Srl.